

Előadó: Németh László nyugdíjas vízügyi mérnök

Róth Gyula Kollégium, Díszterem

2015. márc.4.

A Rák-patak múltja

- *Jelenlegi nyomvonal kialakulása*

Középkorban a patak a jelenlegi Jókai, Schármár Károly, Damjanich, Torkos utcán keresztül folyt, első kiágazása az Ógabona térnél volt, tovább folyt a belső várudvar várarkába, Petőfi téren, Ógabona téren keresztül, Major és Festő közön keresztül az Ikvába torkolt; elágazás volt a Széchenyi térnél, utána Torna utca, Paprét nyomvonalon torkolt az Ikvába

Zakariás Michael könyvkötő rézmetszete 1700-ból megörökíti, hogy a Rák patak a Pejachevich köz, Széchenyi, Petőfi, Ógabona tér, Majorközön keresztül torkolt az Ikvába. A másik ág folyása: Széchenyi tér, Várkerület, Torna utca, Paprét.

A leírásokban háromágú patakként említik a Rák-patakot, de a harmadik ág, a Hosszúsvény árok (jelenlegi nyomvonal) a Rákóczi utcánál folyt.

- *Mederalakító beavatkozások (1850-1970)*

A kiegyezés időszakában városépítkezés zajlott, a patak pedig útjában volt az építkezéseknek, ezért 1857-ben bírósági végzéssel kártalanították a posztósokat, akik használták és hasznosították a patak vizét. Végül a három ág közül, azt, amelyik a Major közig folyt, betakarták. Teljesen nem tűntették el, felhasználták a város csapadékvizeinek elvezetésére. (A Major köznél, Festő köznél ma is látni a csapadékvíz bekötést)

A középső ágat, amit elsősorban Rák-pataknak és Bánfalvi-pataknak neveztek, szintén betakarták és ennek a helyére is a teljes betakarás előtt csapadékvíz elvezető rendszert helyeztek. Papréten mai is látható Végül Hosszúsvényi árok nyomvonalára terelték a Rák patak vizét.

1868 városi határozat: építkezési szempontokat vettek figyelembe, a Deák tér arculatának kiépítése miatt befedték a patakot Hausenauer Ágoston tervező munkái alapján.

1873-1970 között folyamatosan zajlott a mederszakaszok lefedése

- Vízimalmok a Rák patakon

A Rák-patak vizén tizenegy, az Ikván pedig 4 malom működött. Az Ikván nagyobb a vízfolyás, de a Rák-patakon több malom volt. Ennek az az oka, hogy a Rák-patak esése nagyobb, vízhozam kiegyenlítetttsége megbízhatóbb, ezek pedig fontos szempontok egy malom működtetéséhez. A malmokat nem a patakra építették, hanem mellékágakat, malomágakat képeztek, így próbálták kihasználni a víz helyzeti energiáját. A mindenkor esésnél kisebb eséssel vezették ki a patakból a folyó vizét és nagy esést előállítva vezették a malomkerékre, ennek következtében a víz súlya forgatta az órajárás irányába a malomkeréket. Ezeket hívjuk felülcsapott malmoknak, ez jellemző a soproni malmokra.

A Rák –patak jelene

A soproni hegység keleti oldalából, Asztalfőből ered, több forrás és mellékág táplálja, befogadója az Ikva, hossza 19 km, vízgyűjtő területe 36.8 km²

- Árvizek: vízimalmokban nagy károkat okoztak

1879.máj.4. patak átszakította az Erzsébet kert alatti vasúti töltést;

1940. jún.16-17.: a patak áradása megbontotta a mederburkolatot a Frankenburg útnál, fákat döntött ki, amik eltorlaszolták a fedett mederszakasz nyílását, 200 fő 20 órán keresztül végezte a mentést;

1965. április 22-23.: 73 családot költöztettek ki a Bánfalvi és a Brennbergi útról, a part menti házakban komoly károk keletkeztek.

1996. szept. 21-23.: utolsó nagy árvíz, Ikva kiöntött, emberáldozat is volt.

- Mederalakító beavatkozások 1970-2014 között

Az árvizek után a városvezetés figyelme a patakok állapotára irányul, folyamatos mederkorrekciók zajlanak

2009. Elkészül Sopron árvízvédelmi terve, a tervben személyre szabottan meg vannak határozva a feladatok, a vezető árvíz esetén a polgármester

A Rák-patak jövője

- Veszélyt jelentő mederszakaszok

A zárt mederszakaszokat rendszeresen felügyelni kell, mert árvizek, esőzések alkalmával faágakat, rönköket vihet be a víz, ami elzárja a mederszakaszt.

Brennbergi úton U szelvényes szakaszok közötti mederszakasz elhanyagolt, lakók végzik a meder rendezését.

Görbehalmi tározó tó 1964-ben készült, vízszint szabályozó zsilip felújítása 2011-ben megtörtént, de a töltés vízzárása csak az üzemelési szintig garantált, zsilipet folyamatosan karban kell tartani.